

Examensmålet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer

Socionom- och sjuksköterskestudenters uppfattningar
om sin kunskap, erfarenhet och förmåga gällande våld
i nära relationer i början och slutet av utbildningen

Nina Åkerlund, Veronica Ekström, David Johansson

Nina Åkerlund, PHD i socialt arbete och lektor på avdelningen för socialt arbete, Jönköping
University. E-post: nina.akerlund@ju.se

Veronica Ekström, docent i socialt arbete, lektor på institutionen för socialvetenskap, Marie
Cederschiöld högskola. E-post: veronica.ekstrom@mchs.se

David Johansson, doktorand vid forskarskolan Hälsa och välfärd, Jönköping University.
E-post: david.johansson@ju.se

I denna tvärsnittsstudie undersöks 538 socionom- och sjuksköterskestudenters uppfattningar om sin kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. En betydande andel av studenterna skattar att de har kunskap om och erfarenhet av att arbeta med våld redan i början av sina studier. Kunskap som de fått via tidigare utbildningar och arbetslivserfarenheter. Studenternas skattningar indikerar att de aktuella utbildningarna innehåller våld, även om omfattningen varierar. Studien visar på få skillnader mellan sjuksköterske- och socionomstudenters upplevda kunskap och erfarenhet. Studenternas skattningar tydliggör att studenter tillägnar sig kunskap och erfarenhet även via undervisningen, VFU och arbete vid sidan av studierna och att studenter i slutet av utbildningarna skattar sin kunskap och förmåga att agera professionellt högre, jämfört med studenter i början av utbildningarna.

In this cross-sectional study, 538 social work- and nursing students perceptions of their knowledge of men's violence against women and domestic violence are examined. A percentage of the students estimate that they have knowledge and experience, already at the beginning of their studies, knowledge that they have gained through previous studies and work experiences. The students' estimates indicate that both programs address issues of violence, although the extent varies. The study shows few differences between perceived knowledge and experience of social work- and nursing students. The study indicates that students acquire knowledge and experience also through teaching, VFU and work alongside their studies and that students at the end of the educations rate their knowledge and ability to act professionally higher, compared to students at the beginning of the educations.

Inledning

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är ett omfattande problem i såväl Sverige som globalt (WHO, 2013) och i forskning påtalas betydelsen av att studenter (Bradbury-Jones m.fl. 2021) och professionella (se tex. Lundberg & Bergmark, 2021) har kunskap om och kan uppmärksamma och adressera våld. I den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (Skr. 2016/17:10) aviserade regeringen därför att man hade för avsikt att införa ett nytt examensmål för vissa högskoleprogram och den 1 juli 2018 införde regeringen således ett nytt examensmål i högskoleförordningen (SFS 1993:100). Examensmålet är ett så kallat kunskaps- och förståelsemål som omfattar åtta program på grundnivå och innebär att studenter ”ska visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer” (SFS 2017:857). Satsningen på kunskapshöjning är i linje med de åtaganden som Sverige har förbundit sig till i och med ratificeringen av Istanbulkonventionen (Europarådet, 2011). Examensmålet utformning innebär att det inte framgår explicit vilken kunskap som avses, vilket har lämnat öppet för tolkningar om vad undervisningen bör fokusera på och de rapporter som finns (se Carlsson, 2020; UKÄ, 2022) fokuserar på lärosätenas förutsättningar inför och erfarenheter av implementeringen av det nya examensmålet. Empiriska studier som följer upp studenter, som har påbörjat sin utbildning efter det att examensmålet infördes, och deras kunskap kopplat till mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer saknas däremot.

Syftet med denna artikel är därför att utforska studenters upplevelser av undervisningen, deras skattningar gällande den egna kunskapen, de egna erfarenheterna av att arbeta med och förmåga att hantera ärenden som rör mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Följande frågeställningar kommer att besvaras:

1. Hur skattar studenter sin kunskap, erfarenhet och förmåga gällande mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer i början av sin utbildning?
2. Hur skattar studenter sin kunskap, erfarenhet och förmåga gällande mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer i slutet av utbildningen?
3. På vilka sätt har studenter inhämtat kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer?
4. Vilka eventuella skillnader finns mellan sjuksköterske- och socionomstudenterna?

Tidigare forskning

Som framgår av inledningen finns det än så länge begränsad kunskap om hur examensmålet har konkretiserats och implementeras.

Till undantagen hör Carlsson (2020) som på uppdrag av Jämställdhetsmyn-

digheten har studerat hur mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer beaktas i högre utbildning, samt lärosätenas behov av utbildningsinsatser och kunskapsstöd. I rapporten görs en tydlig koppling mellan examensmålet och regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, vilket innebär att företeelser som prostitution, tvångsäktenskap, kommersialisering och exploatering av kvinnor, könsstympling samt sexuella trakasserier och övergrepp inkluderas. Carlsson konstaterar att lärosätena inte undervisade om samtliga de våldsformer som omfattas av den nationella strategin (ibid. s. 6). Studien visar att lärosätena hade olika förutsättningar att implementera examensmålet, samt att lärosätena vid tiden för studiens genomförande hade kommit olika långt i arbetet och att alla lärosäten ännu inte uppfyllde det lagstadgade kravet att integrera examensmålet i utbildningsplaner och kursplaner. Carlssons slutsats är att om ”samtliga utbildningsanordnare på sikt ska klara uppdraget på egen hand, kunna utbilda sina studenter inom hela området för examensmålet och på så sätt bidra till det jämställdhetspolitiska målet att bekämpa mäns våld mot kvinnor, behövs en breddad kompetens för all undervisande och utbildningsansvarig personal” (ibid. s. 8).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har kartlagt hur mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation beaktas i högre utbildning (UKÄ, 2022). Kartläggningen visar på en positiv utveckling i relation till den kartläggning som genomfördes år 2015 (UKÄ, 2015), att många lärosäten introducerade utbildningsmomentet i samband med ändringen av examensordningen 2018 och att samtliga utbildningar som har examensmålet inskrivet i examensordningen i dag bedriver undervisning om området. Enligt UKÄ ser lärosätena i högre utsträckning undervisning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer som en integrerad del i utbildningarna även om kartläggningen visar att programmen lägger upp sin undervisning på olika sätt. Samtidigt visar kartläggningen att examensmålets koppling till policydokument innebär flera utmaningar. Dels innebär det att lärare och utbildningsansvariga behöver vara införstådda med examensmålets bakgrund, syfte och innehåll. Dels att många olika områden förväntas täckas in i undervisningen, utan att det blir på bekostnad av kvaliteten på undervisningen eller övriga examensmål. Ytterligare en utmaning är att finna rätt nivå på undervisningen och eventuell progression, i och med att examensmålet är utformat som ett kunskapsmål, samtidigt som det förekommer överlappningar i policydokument som gör att det kan tolkas som ett färdighetsmål.

Det finns också ett specialnummer av Socialmedicinsk tidskrift (4/2021) som innehåller ett antal texter som beskriver olika lärosätens utbildningsupplägg, samt reflektioner kring utvecklingsbehov. I några fall beskrivs hur lärare uppfattar att studenter är intresserade av ämnet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer och att studenterna uppskattar undervisningen, men fokus är på

lärosätenas förutsättningar inför och erfarenheter av implementeringen av det nya examensmålet (Okenwa Emegwa & Jansson, 2021).

Det finns svenska och internationella studier som undersöker studenters och yrkesverksammas kunskaper om våld. Lundberg och Bergmark (2021) har exempelvis undersökt svenska socialarbetares uppfattningar om sina kunskaper om våld i nära relationer och den utbildning de fått under studierna. Bradbury-Jones m fl. (2021) har undersökt uppfattningar om undervisningen, praktiska erfarenheter via kliniska studier, upplevde kunskap och upplevd förmåga att agera i relation till könsbaserat våld bland socionom- och sjuksköterskestudenter i Australien, Canada, England, Nya Zeeland och Skottland. Gemensamt för dessa studier är att såväl professionella som studenter beskriver sina kunskaper som bristfälliga och att de är dåligt rustade för att hantera ärenden som rör våld. Utbildning om våld i nära relationer, upplevd kompetens om våld lyfts däremot fram som faktorer som ökar sannolikheten att socialarbetare ställer frågor om och upptäcker våld och i förlängningen kan utgöra ett stöd för våldsutsatta (ibid. s. 2).

Däremot saknas det än så länge svenska studier som undersöker studenters kunskaper om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation efter det att examensmålet infördes, studenters erfarenheter av det nya examensmålet. I denna artikel ämnar vi därför att utforska studenters upplevelser, deras skattningar gällande den egna kunskapen, de egna erfarenheterna av undervisningen, att arbeta med och förmåga att hantera ärenden som rör mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, samt eventuella skillnader mellan sjuksköterske- och socionomstudenter.

Metod

Denna artikel baseras på en enkätstudie med en tvärsnittsdesign med studenter i början samt i slutet av sin utbildning på svenska sjuksköterske- och socionomprogram. Fyra jämnstora lärosäten med både sjuksköterske- och socionomprogram valdes ut.

Enkätstudien består av två enkäter. I enkäterna undersöks fem övergripande våldsområden: våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck (HRVF), mäns våld mot kvinnor, våld i ungas relationer samt barn som upplever eller utsätts för våld.

Enkäterna innehåller också frågor kring studenternas upplevda beredskap att hantera fyra områden i deras kommande profession: fråga om förekomst om våld, upptäcka våld, anmäla misstanke om våld och samverka med andra professioner kring våld. Områdena analyserades både enskilt och utifrån en indexvariabel. I samtliga fall analyserades också om det fanns någon skillnad mellan sjuksköterske- och socionomstudenter. I de fall där det var möjligt

beräknades om det var någon skillnad mellan studenterna i början och i slutet av utbildningarna.

Den första enkäten, som vänder sig till studenter i början av utbildningarna, innehåller förutom ovan nämnda frågor även frågor om tidigare studier och/eller tidigare arbete som rör våld. Den andra enkäten, som vänder sig till studenter i slutet av utbildningarna, innehåller utöver tidigare nämnda frågor även frågor om i vilken grad dessa har tagits upp under utbildningen, i vilken utsträckning studenterna har mött ärenden som rör våld under sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU), samt om de har arbetat med våld parallellt med utbildningen.

538 studenter deltog i studien. Av dessa hade 346 studenter nyss börjat sin utbildning, medan 192 studenter gick sista terminen på sin utbildning. Samtliga påbörjade sina utbildningar efter det att examensmålet hade införts. Knappt 60 % var sjuksköterskestudenter, medan drygt 40% var socionomstudenter. Fördelningen andelsmässigt mellan programmen och termin ett och termin sex/sju skiljer sig dock inte signifikant i ett chi två-test¹.

Etiska överväganden

Studien syftar inte till att påverka deltagarna och innehåller inte känsliga personuppgifter varför den inte omfattas av krav om etisk prövning enligt Etikprövningslagen (SFS 2003:460). Studenterna deltog konfidentiellt och de fick information om studiens syfte och hur enkätmaterial skulle komma att användas.

Resultat

Studenters kunskap

Studenterna som besvarade enkäten i början på sin utbildning skattar i hög grad att de har mer än "viss kunskap" om våld ($M = 2,2$, $SD = 0,7$), trots att de nyligen har påbörjat sina studier. Framför allt skattar många att de har kunskaper om våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor redan i början av utbildningen, se tabell 1. Socionom- ($M = 2,2$ $SD = 0,7$) och sjuksköterskestudenter ($M = 2,2$ $SD = 0,6$) skattar sin kunskap på liknande sätt i relation till indexvariabeln för kunskapsområdena. När områdena jämförs enskilt mellan programmen är skillnaderna genomgående obetydliga.

1. $X^2(1, N = 538) = 2,1, p = .15$.

Tabell 1. Studenters självskattade kunskap i början av utbildningarna. Andel inom respektive kunskapsområde. n = 346.

	Kunskapsområden				
	Våld i nära relationer	HRVF	Mäns våld mot kvinnor	Våld i ungas relation	Barn som upplever/ utsätts för våld
Jag har omfattande kunskap om	7 %	5 %	10 %	6 %	7 %
Jag har god kunskap om	31 %	16 %	40 %	19 %	22 %
Jag har viss kunskap om	51 %	52 %	43 %	47 %	51 %
Jag saknar kunskap om	9 %	24 %	5 %	25 %	18 %
Jag vet inte/ej svar	2 %	3 %	2 %	3 %	2 %
M (SD)					
tot	2,4 (0,8)	2,0 (0,8)	2,6 (0,7)	2,1 (0,8)	2,2 (0,8)
SSK	2,4 (0,8)	2,0 (0,8)	2,6 (0,8)	2,1 (0,8)	2,2 (0,8)
SOC	2,4 (0,7)	2,0 (0,8)	2,5 (0,7)	2,0 (0,9)	2,2 (0,8)
d	.02	.00	.08	.04	.02

HRVF = hedersrelaterat våld och förtryck d = Cohens d, beräknat på parvisa jämförelser mellan SSK och SOC. Enligt Cohen (1988) motsvarar d = .2 en liten effekt, d = .5 en mediumeffekt och d = .8 en stor effekt.

* = p < .05, ** = p < .01 och *** = p < .001

Studenter som besvarade enkäten i slutet av utbildningarna närmar sig att skatta att de har ”god kunskap” om våldsområdena (M = 2,8, SD 0,6), se tabell 2. Inte heller här märks någon skillnad mellan socionom- (M = 2,8 SD = 0,5) och sjuksköterskestudenter (M = 2,7 SD 0,6) då det gäller självskattad kunskap om våldsområdena utifrån indexvariabeln. Däremot uppstår det en signifikant skillnad mellan programmen när områdena analyseras enskilt. Socionomstudenterna uppvisar signifikant högre självskattad förmåga gällande området ”barn som upplever/utsätts för våld”.

Tabell 2: Studenters självskattade kunskap i slutet av utbildningarna. Andel inom respektive kunskapsområde. n = 192.

	Kunskapsområden				
	Våld i nära relationer	HRVF	Mäns våld mot kvinnor	Våld i ungas relation	Barn som upplever/ utsätts för våld
Jag har omfattande kunskap om	29 %	11 %	29 %	6 %	19 %
Jag har god kunskap om	45 %	28 %	46 %	23 %	37 %
Jag har viss kunskap om	25 %	53 %	24 %	53 %	34 %
Jag vet inte/ej svar	1 %	8 %	1 %	18 %	10 %
M (SD)					
tot	3,0 (0,7)	2,6 (0,7)	3,0 (0,7)	2,4 (0,6)	2,8 (0,8)
SSK	3,0 (0,7)	2,6 (0,7)	3,0 (0,7)	2,5 (0,6)	2,7 (0,8)
SOC	3,1 (0,8)	2,5 (0,7)	3,1 (0,7)	2,4 (0,6)	3,0 (0,7)
d	.05	.20	.27	.15	.37*

d = Cohens d, beräknat på parvisa jämförelser mellan SSK och SOC.

* = $p < .05$, ** = $p < .01$ och *** = $p < .001$

En jämförelse utifrån kunskapsindexet mellan de studenter som besvarade enkäterna i början ($M = 2,2$ SD $0,6$) och i slutet av utbildningarna ($M = 2,8$ SD $= 0,6$, $d = .9^{***}$) visar en signifikant skillnad. Studenterna i slutet av utbildningarna skattar sin kunskap högre.

Förmåga att agera professionellt

Studenter som besvarade enkäten i början av programmen skattar generellt att de har precis under ”viss kunskap” att agera professionellt ($M = 1,9$, SD $= 0,7$). Det finns inga signifikanta skillnader emellan socionom- och sjuksköterskestudenter, varken utifrån indexvariabeln eller i något av de enskilda områdena i tabell 3.

Tabell 3: Studenters självskattade förmåga att agera som professionell i början av utbildningarna. Andel inom respektive område. n = 346

	Områden du som professionell kan möta utifrån våldsområdet			
	Ställa frågor om våld	Upptäcka våld	Anmäla misstanke om våld	Samverka med andra professioner
Jag har omfattande kunskap om	7 %	5 %	7 %	5 %
Jag har god kunskap om	14 %	15 %	17 %	16 %
Jag har viss kunskap om	42 %	49 %	34 %	31 %
Jag saknar kunskap om	31 %	26 %	35 %	40 %
Jag vet inte/ej svar	6 %	5 %	7 %	8 %
M (SD)				
Tot	2,0 (0,9)	2,0 (0,8)	2,0 (0,9)	1,8 (0,9)
SSK	1,9 (0,9)	2,0 (0,7)	1,9 (0,9)	1,8 (0,9)
SOC	2,0 (0,8)	2,0 (0,8)	2,1 (0,9)	1,9 (0,8)
d	.04	.02	.18	.08

d = Cohens d, beräknat på parvisa jämförelser mellan SSK och SOC.

* = p < .05, ** = p < .01 och *** = p < .001

Studenter som besvarade enkäten i slutet av programmen skattar att de närmar sig att ha ”god kunskap” att agera professionellt (M = 2,7, SD = 0,7), se tabell 4. Socionom- och sjuksköterskestudenterna skiljde sig signifikant åt då det gällde kunskap om hur man anmäler misstanke om våld där socionomstudenterna skattade sina kunskaper högre än sjuksköterskestudenterna.

En jämförelse utifrån indexvariabeln för de professionella områdena mellan de studenter som besvarade enkäten i början (M = 1,9, SD 0,7) och i slutet av programmen (M = 2,7, SD 0,7, d = 1,1***) visar att studenter i slutet av programmen skattade att de har en signifikant högre kunskap.

Tabell 4: Studenters självskattade förmåga att agera som professionell i slutet av programmen. Andel inom respektive område. n = 192.

	Områden du som professionell kan möta utifrån våldsområdet			
	Ställa frågor om våld	Upptäcka våld	Anmäla misstanke om våld	Samverka med andra professioner
Jag har omfattande kunskap om	17 %	15 %	32 %	21 %
Jag har god kunskap om	39 %	37 %	32 %	32 %
Jag har viss kunskap om	39 %	45 %	29 %	35 %
Jag saknar kunskap om	3 %	2 %	6 %	9 %
Jag vet inte/ej svar	2 %	1 %	1 %	3 %
M (SD)				
Tot	2,7 (0,8)	2,6 (0,8)	2,9 (0,9)	2,7 (0,9)
SSK	2,7 (0,8)	2,7 (0,7)	2,7 (0,9)	2,7 (0,9)
SOC	2,7 (0,8)	2,6 (0,8)	3,2 (0,8)	2,7 (0,9)
d	.02	.12	.52***	.02

d = Cohens d, beräknat på parvisa jämförelser mellan SSK och SOC.

* = p < .05, ** = p < .01 och *** = p < .001

Hur studenter har inhämtat sin kunskap

I början av programmen skattade 15 % av studenterna att de hade inhämtat kunskaper via tidigare utbildning inom något av våldsområdena, medan 12 % skattade att de hade inhämtat kunskaper via tidigare arbete. Skattningen är densamma oavsett kunskapsområde. Det finns inga signifikanta skillnader mellan socionom- och sjuksköterskestudenter avseende huruvida tidigare kunskaper inhämtats via tidigare utbildning eller tidigare arbete.

För att undersöka eventuella skillnader i nivå av erfarenhet mellan socionom- och sjuksköterskestudenter, baserat på om kunskap hade inhämtats via tidigare arbeten och/eller tidigare utbildningar, genomfördes tio oberoende t-test. Inget av dessa gav något signifikant resultat.

Tabell 5 visar hur studenterna skattat att de olika områdena har berörts under utbildningen, de skattar generellt precis under att områdena har berörts i viss utsträckning (M = 1,9, SD = 0,4). De högsta procentsatserna ligger på att

områdena har behandlats i viss utsträckning, förutom gällande området ”Våld i ungas relationer”, där skattar flest att området inte har behandlats under programmet. En jämförelse mellan programmen utifrån en indexvariabel visar ingen signifikant skillnad mellan socionomprogrammet (M = 2,0 SD = 0,4) och sjuksköterskeprogrammet (M = 1,9 SD 0,4, d = .3).

Vid enskilda analyser av respektive område är det dock en signifikant skillnad mellan programmen inom kunskapsområdet ”barn som upplever/utsätts för våld”. Socionomstudenter anser att kunskapsområdet har behandlats i högre utsträckning än sjuksköterskestudenterna, se tabell 5.

Tabell 5: Studenters upplevelser av vilka kunskapsområden som har behandlats under utbildningen. Andel inom respektive kunskapsområde. n = 192

	Kunskapsområden				
	Våld i nära relationer	HRVF	Mäns våld mot kvinnor	Våld i ungas relation	Barn som upplever/ utsätts för våld
Har behandlats i hög utsträckning	25 %	4 %	26 %	4 %	28 %
Har behandlats i viss utsträckning	70 %	46 %	64 %	39 %	48 %
Har inte behandlats	4 %	44 %	9 %	52 %	20 %
Jag vet inte/ej svar	1 %	6 %	1 %	5 %	4 %
M (SD)					
tot	2,2 (0,5)	1,6 (0,6)	2,2 (0,6)	1,5 (0,6)	2,1 (0,7)
SSK	2,2 (0,5)	1,5 (0,6)	2,2 (0,6)	1,4 (0,6)	1,9 (0,7)
SOC	2,2 (0,5)	1,6 (0,5)	2,2 (0,6)	1,6 (0,6)	2,3 (0,7)
d	.14	.20	.04	.26	.62***

d = Cohens d, beräknat på parvisa jämförelser mellan SSK och SOC.

* = p < .05, ** = p < .01 och *** = p < .001

Av studenterna som besvarade enkäten i slutet av utbildningarna skattar 43 % att de har inhämtat kunskap/erfarenhet av våld i nära relation via VFU och 42 % av studenterna skattar att de har fått kunskap/erfarenhet av våld i nära relation via extraarbete vid sidan av studierna, se tabell 6. Det är signifikant fler socionomstudenter (64 %) jämfört med sjuksköterskestudenter (25 %) som skattar att de har inhämtat kunskap/erfarenhet via VFU ($\chi^2(1, N = 192) = 31,1, p < .001$). Det är även signifikant fler socionomstudenter (60 %) jämfört med sjuksköterskestudenter (27 %) som skattar att de har inhämtat kunskap/erfarenhet via extraarbete under utbildningen ($\chi^2(1, N = 192) = 22,0, p < .001$). Studenterna skattar generellt nivån av erfarenhet från VFU mellan kategorierna enstaka ärende och vanligt förekommande ärende ($M = 1,6, SD 0,6$). Studenterna skattar generellt erfarenheten ifrån extra arbete som att det var vanligt förekommande ärenden ($M = 2,2, SD 0,8$). Vid beräkning av eventuella skillnader mellan programmen är det ett område som skiljer sig signifikant. Socionomstudenterna skattar att de har inhämtat mer kunskap/erfarenheter via extra arbete inom området ”barn som upplever/utsätts för våld”, jämfört med sjuksköterskestudenterna.

Tabell 6: Studenters självskattade erfarenheter av våldsområdet under pågående utbildning. Andel inom respektive kunskapsområde. $n = 192$

VFU	Kunskapsområden				
	Våld i nära relationer	HRVF	Mäns våld mot kvinnor	Våld i ungas relation	Barn som upplever/ utsätts för våld
Var ett centralt område	9 %	2%	7%	2%	9%
Var vanligt förekommande	11%	3%	13%	4%	8%
Enstaka ärende rörde	20%	19%	18%	16%	13%
Jag minns inte/ej svar	60 %	76%	62%	78%	70 %
M (SD)					
tot	1,7 (0,8)	1,3 (0,6)	1,7 (0,8)	1,4 (0,7)	1,9 (0,9)
SSK	1,6 (0,7)	1,0 (0)	1,5 (0,7)	1,4 (0,7)	1,5 (0,8)
SOC	1,8 (0,8)	1,3 (0,5)	1,8 (0,8)	1,4 (0,7)	2,0 (0,8)
d	.29	.54	.50	.04	.55

Extra arbete

Jag har omfattande erfarenhet av att arbeta med	8%	3%	7%	4%	7%
Jag har viss erfarenhet av att arbeta med	13%	7%	12%	7%	12%
Jag har arbetat med enstaka ärenden som har rört	16%	10%	15%	11%	9%
Jag saknar erfarenhet av att arbeta med/jag minns inte/ej svar	63%	80%	66%	78%	72 %
M (SD)					
tot	2,6 (0,9)	1,8 (1,0)	2,5 (1,0)	1,9 (1,0)	2,3 (1,1)
SSK	2,3 (0,9)	1,5 (0,8)	2,4 (0,9)	1,7 (1,1)	1,6 (0,9)
SOC	2,7 (0,9)	2,0 (1,0)	2,5 (1,0)	2,0 (1,0)	2,6 (1,0)
d	.42	.46	.18	.26	.99***

d = Cohens d, beräknat på parvisa jämförelser mellan SSK och SOC.

* = $p < .05$, ** = $p < .01$ och *** = $p < .001$

Diskussion

I den här artikeln har vi undersökt studenters uppfattningar om sin egen kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Tvärt emot socio- och sjuksköterskestudenterna i Bradbury-Jones m.fl. (2021) och de yrkesverksamma socionomerna i Lundberg och Bergmark (2021), skattar en betydande andel av de socionom- och sjuksköterskestudenter som besvarade enkäterna att de har kunskap om och erfarenhet av att arbeta med mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer och vet hur de ska agera professionellt, trots att de nyligen har påbörjat sina studier. De uppger att de har fått kunskap och erfarenhet via tidigare studier och tidigare arbetslivserfarenhet där de har

stött på mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. En tolkning av resultatet är att det återspeglar samhällsutvecklingen, det vill säga att våld i nära relationer har uppmärksammats alltmer de senaste åren, och att det har bidragit till att öka kunskapen om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Den varierande nivå av förkunskaper som studiens resultat visar aktualiserar frågor om lärosätena bör anpassa undervisningen utifrån den olikhet som finns och hur man bäst kan arbeta med progression under programmen.

Den bild som studenternas svar förmedlar, visar i linje med Carlsson (2020), att de aktuella utbildningarna undervisar om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation, men att det förekommer skillnader då det gäller i vilken omfattning olika områden behandlas. Bland de områden som enligt studenterna behandlas i mindre utsträckning hör hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i ungas relationer. Resultatet är även i linje med UKÄ:s kartläggning som gör gällande att vissa områden har hamnat i skymundan (UKÄ, 2022). Denna studie kan inte svara på om och i vilken utsträckning undervisningen har förändrats efter införandet av examensmålet, men resultatet väcker frågor om och hur mycket kunskap om våld som är möjligt att tillföra inom ramen för befintliga programstrukturer.

Av studenternas skattningar förefaller det vara få skillnader både mellan socionom- och sjuksköterskestudenters upplevda kunskap och deras skattning av vilka områden som tas upp i undervisningen. Däremot skattar socionomstudenter att vissa områden tas upp i högre utsträckning, att de i högre utsträckning har erfarenhet av att arbeta med våld från VFU och extraarbete vid sidan av studierna. Resultatet väcker frågor om i och i vilken utsträckning undervisningen har och bör anpassas efter utbildningarnas inriktning och kunskapsbehov.

Studien visar att studenter tillägnar sig kunskap om mäns våld mot kvinnor våld i nära relation på olika sätt och att det finns fler vägar till kunskap än ämnesspecifik klassrumsundervisning. Studien tydliggör att studenter förutom att ha med sig kunskap in i utbildningarna, via tidigare arbetslivserfarenhet och utbildningar, tillägnar sig kunskap och erfarenhet under studierna, vilket kan tolkas som belägg för kunskaper om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer uppfattas som relevant av studenterna i relation till deras kommande yrkesutövning.

I och med att studien bygger på ett tvärsnitt kan den inte visa varken på enskilda studenters eller grupperas kunskapsutveckling. Tydligt är dock att både socionom- och sjuksköterskestudenter i slutet av utbildningarna skattar sin kunskap högre på samtliga kunskapsområden, jämfört med studenter i början av utbildningarna och att det är en betydande skillnad då det gäller den skattade förmågan att agera professionellt. Lundberg och Bergmark (2021) lyfter fram upplevd kompetens som en faktor som kan öka sannolikheten för att socialarbetare ställer frågor om och upptäcker våld och att fler våldsutsatta kan få tillgång till stöd och skydd. Den

här studien visar att socionom- och sjuksköterskestudenterna i hög grad lämnar högskolan med kunskaper om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, vilket också var intentionen med det nya examensmålet.

Metoddiskussion

En svaghet med denna studie kan tyckas vara att den inte kan säga något om studenters faktiska kunskap i och med att den bygger på studenters självskattningar. Lundberg och Bergmark (2021) gör dock gällande att självskattad kunskap inte är att förringa, eftersom upplevd kunskap kan bidra till att professionella i ökad utsträckning ställer frågor om och upptäcker våld och därmed kan utgöra ett stöd för våldsutsatta (ibid. s. 2).

Det är en begränsad andel av studenterna på de fyra lärosätena som har besvarat enkäten, varför generaliseringar bör göras med försiktighet. Uppskattningsvis fick 1900 studenter tillgång till information om studien via sin lärplattform eller mejl. Vi kan dock inte veta hur många som har tagit del av informationen. Eftersom vi inte vet hur stor populationen är kan vi inte heller redogöra för någon exakt svarsfrekvens, vilket är en svaghet i studien. Vi menar dock att det är en styrka att studien bygger på mer än 500 studenters självskattningar.

Författarnas tack

Vi vill tacka Jämställdhetsmyndigheten och Jönköping University för finansieringen som har möjliggjort studien.

Referenser

- Bradbury-Jones, C., Hallett, N., Sammut, D., Billings, H., Hegarty, K., Kishchenko, S. & Sheridan, J. (2021) Gender-based violence: a five-country, cross-sectional survey of health and social care students' experience, knowledge and confidence in dealing with the issue. *Journal of Gender-Based Violence*, 5(1): 129-147. <https://doi.org/10.1332/239868020X15850132209691>
- Carlsson, N. (2020) Lärosätenas utbildningsbehov i frågor om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Slutrapport. Göteborgs universitet och Jämställdhetsmyndigheten.
- Dreyfus, S. E. (2004) The Five-Stage Model of Adult Skill Acquisition. *Bulletin of science, technology & society*, 24(3): 177-181. <https://doi.org/10.1177/027046760426499>
- Europarådet (2011) Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.
- Gustavsson, B. (2002) *Vad är kunskap?: en diskussion om praktisk och teoretisk kunskap*. Statens skolverk.
- Jacobsson, M. & Nilsson Ranta, D. (2021). Akademisering av examensmålet våld i nära relation i socialt arbete. *Socialmedicinsk tidskrift*, 98(4): 615-623.
- Lundberg, & Bergmark, Å. (2021) Self-perceived competence and willingness to ask about intimate partner violence among Swedish social workers. *European Journal of Social Work*, 24(2): 189–200.

Okenawa, Emegwa, L. & Jansson, B. (2021) Temaledare: Utbildning inom högskolor, universitet och kriminalvården om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. *Socialmedicinsk tidskrift*, 98(4): 554-560.

SFS 1993:100 Högskoleförordning.

SFS 2003:460 Lag om etikprövning av forskning som avser människor.

SFS 2017:857 Förordning om ändring i högskoleförordningen.

Skr. 2016/17:10 En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

UKÄ (2015) Hur mänskliga rättigheter, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn beaktas i högre utbildning. Rapport nr 2015:25. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

UKÄ (2022) Hur mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer beaktas i högre utbildning. Rapportering av ett regeringsuppdrag. Rapport nr 2022:19. Stockholm: Universitetskanslerämbetet.

WHO (2013) Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and nonpartner sexual violence. Genève: World Health Organization